

ἢ θρασὺς τὸν τρόπον, οὗτοι πάντες εἰς Μακεδονίαν ἀθροιζόμενοι πρὸς Φίλιππον, ἑταῖροι τοῦ βασιλέως προσηγορεύοντο. Καθόλου γὰρ ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν κοσμίους τοῖς ἤθεσι καὶ τῶν ἰδίων βίων ἐπιμελούμενος ἀπεδοκίμαζε· τοὺς δὲ πολυτελεῖς καὶ ζῶντας ἐν μέθαις καὶ κύβοις ἐτίμα καὶ προῆγε. Τοιγαροῦν οὐ μόνον ταῦτ' ἔχειν αὐτοὺς παρεσκεύαζεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης ἀδικίας καὶ βδελυγμίας ἀθλητὰς ἐποίησε. Τί γὰρ τῶν αἰσχωρῶν ἢ δεινῶν αὐτοῖς οὐ προσῆν; ἢ τί τῶν καλῶν καὶ σπουδαίων οὐκ ἀπῆν;» Καὶ ἐνταῦθα ἀποδίδων ὁ ἱστορικὸς εἰς τοὺς ἑταίρους ἐκείνους τοῦ Φιλίππου, ἀπὸ τῶν ὁποίων προῆλθον εἰς μέσον τοσοῦτοι καὶ τηλικούτοι ἔνδοξοι στρατηγοί, πράξεις τὰς ὁποίας αἰσχυρόμεθα τῇ ἀληθείᾳ νὰ ἐπαναλάβωμεν, προσεπιφέρει· «ὄθεν καὶ δικαίως ἂν τις αὐτοὺς οὐχ ἑταίρους ἀλλ' ἑταίρας ὑπελάμβανεν εἶναι· οὐδὲ στρατιώτας ἀλλὰ χαμαιτύπους προσηγόρευσεν. Ἄνδροφόνοι γὰρ τὴν φύσιν ὄντες ἀνδροπόρονοι τὸν τρόπον ἦσαν. Ἄπλῶς δ' εἰπεῖν, ἵνα παύσωμαι μακρολογῶν, ἄλλως τε καὶ τοσοῦτων μοι πραγμάτων ἐπικεχυμένων ἡγοῦμαι τοιαῦτα θηρία γεγονέναι καὶ τοιούτους τὸν τρόπον τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἑταίρους Φιλίππου προσαγορευθέντας οἴους οὔτε τοὺς Κενταύρους τοὺς τὸ Πήλιον κατασχόντας, οὔτε τοὺς Λαιστρυγόνας τοὺς τὸ Λεοντίνον πεδῖον οἰκίσαντας, οὔτ' ἄλλους οὐδ' ὁποίους».

Ἐκ τούτων τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοπόμπου λεγομένων ἕαν μέρος μόνον, ὄχι τὸ ὅλον, ἦτο ἀληθές, βεβαίως ἔπρεπε νὰ ὁμολογήσωμεν διὰ τὴν μακεδονικὴν αὐτῆ, πολιτείαν, κοινωνίαν ἦτο τὸ αἰσχιστὸν τερατούργημα ἀφ' ὅσα ποτὲ ἡγεμῶν διέπλασεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ὅτι ὁ Φίλιππος, ὁ προϊστάμενος τοῦ κράτους ἐκείνου καὶ τὸ πλεῖστον δημιουργὸς αὐτοῦ διατελέσας, ἦτο ὁ ἐξωλέστατος τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἤδη ὁ καλὸς κάγαθος Πολύβιος ἀπεδοκίμασε διαρρηθῆναι τὴν πικρίαν καὶ τὴν ἀθυρογλωσσίαν τοῦ χιου ἱστορικοῦ. Ὁ Πολύβιος παρατηρεῖ πρὸ πάντων ὅτι ὁ Θεόπομπος, εἰπὼν τὸν Φίλιππον βασιλέα εὐφύεστατον πρὸς ἀρετὴν γεγονότα καὶ προσθεὶς ὅτι οὐδέποτε ἡ Εὐρώπη παρήγαγε τοιοῦτον ἄνδρα τὸ παράπαν, ἔπειτα δὲ ἐπισωρεύων κατ' αὐτοῦ τὸσαῦτα αἰσχροῦ καὶ δεινῶ, περιέπεσεν εἰς πρόδηλον ἀντίφασιν. Ἄλλὰ παρεκτός τούτου, ὁμολογουμένως ἐσυκοφάντησε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ. Διότι, ἕαν ὁ λόγος ἦτο περὶ Σαρδαναπάλου καὶ τῶν συντρόφων αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν ἐν τῷ βίῳ προαίρεσιν καὶ τὴν ἀσέλγειαν μαρτυρεῖ ἢ ἐπὶ τοῦ τάφου ἐπιγραφῆ,

Ταῦτ' ἔχω, ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος
τέρπν' ἔπαθον,

ἴσως ἡδυνάτῳ τις νὰ μεταχειρισθῆ τὸσαύτην κακορρημοσύνην. Περὶ δὲ Φιλίππου καὶ τῶν ἐκείνου φίλων ὁμιλῶν ἄχι μόνον ἀπρεπέστατον εἶναι ν' ἀποδίδῃ αὐτοῖς μαλακίαν, ἀνανδρίαν, ἀναισχυντίαν, ἀλλὰ τούναντίον πρέπει νὰ φοβῆται μᾶλλον ὅτι δὲν θέλει δυναθῆναι νὰ ἐγκωμιάσῃ ἐπαξίως τὴν γενναϊότητα καὶ τὴν φιλοπονίαν καὶ ἐνὶ λόγῳ τὴν ἀρετὴν ἀνδρῶν οἵτινες προφανῶς, διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς τόλμης αὐτῶν, ἐξ ἐλαχίστης βασιλείας ἐνδοξοτάτην καὶ μεγίστην τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν κατεσκεύασαν. Χωρὶς δὲ νὰ ἐνδιατριψώμεν, ἐξακολουθεῖ ὁ Πολύβιος, εἰς τὰς ἐπὶ Φιλίππου πράξεις, αἱ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν μετ' Ἀλεξάνδρου συντελεσθεῖσαι. ὁμολογουμένην τὴν ἐν ἀρετῇ φήμην αὐτῶν παρέδωκαν εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον. Διότι μεγάλην ἴσως μερίδα τῶν πεπραγμένων πρέπει ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸν προεστώτα τῶν ὄλων Ἀλέξανδρον, οὐ μικρὰν ὅμως εἰς τοὺς συνεργοὺς καὶ τοὺς φίλους, οἵτινες, πολλαῖς μὲν καὶ παραδόξοις μάχαις ἐνίκησαν τοὺς ὑπεναντίους, πολλοὺς δὲ καὶ παραβόλους ὑπέμειναν πόνους καὶ κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας· πλείστης δὲ περιουσίας κυριεύσαντες καὶ